
Recenzije/Reviews

Eva Klemenčič, *Globalizacija edukacije*, Ljubljana, i2, 2012.

Znano je, da se v kompleksnih procesih globalizacije spreminja tudi edukacija kot njen sestavni del. Jasno je, da sta tudi pojma globalizacije in edukacije kompleksno pluralna. Avtorica rabi termin edukacija tam, kjer ne želi posebej izpostavljati niti vzgoje niti izobraževanja, pač pa teoretsko razčlenjuje kompleksni pojem znanja. V znanstveni monografiji *Globalizacija edukacije* avtorica predstavi različne poglede na področje globalizacije edukacije. Zato najprej opredeli različne koncepte globalizacije, kot so ekonomska, kulturna in politična globalizacija, vendar ugotavlja, da je bolj smiselno razlikovati ekonomske, politične in kulturne dejavnike, ki pogojujejo globalizacijski proces kot celoto. Zaradi prevladujočega ekonomskega neoliberalnega dejavnika na edukacijo se v kapitalizmu izgublja specifična avtonomija edukacijskega pod sistema družbe. Neoliberalizem šolo kot ideološki aparat države spreminja v aparat gospodarstva. Pri odgovarjanju na vprašanje, kaj imajo različne globalizacije skupnega, avtorica po Heldu razlikuje med hiperglobalisti, skeptiki in transformacionalisti. Glede na sedanjo nizko stopnjo ozaveščenosti in ker so prihodnji svetovni državljani o ključnih in ne le katastrofičnih dogodkih kljub razvoju informacijsko-komunikacijske tehnologije relativno slabi informirani, globalizacija še nima transformacijske moči.

Nacionalne politike edukacije podpirajo raziskovanje (neoliberalnih) ekonomskih učinkov edukacije, da bi upravljale z njimi. Rade bi dosegle čim boljše rezultate učencev v posameznih državah pri uvrstitvi na mednarodnih lestvicah. Kriteriji merjenja presegajo nacionalno-državne vplive, ker jih oblikujejo nadnacionalne organizacije. Kulturna globalizacija pomeni po eni strani homogenizacijo in po drugi strani diferenciacijo ter fragmentacijo kul-

tur. Prva razvija svet enosmerno v smislu proizvodjanja enakih učinkov, kar označuje integrativni kulturni imperializem. To je znano tudi kot wester-nizacija potrošniške družbe, ni pa še priznано kot orientalizacija z vplivom Kitajske, Rusije in groženj Severne Koreje. Edukacija se globalizira v smislu kurikularizacije, tj. kurikularne ideologije in iskanja sistemskih rešitev. Kurikularno posodabljanje vsebin znanja je v tekmujočih državah imperativ časa, ker zastarele vsebine niso konkurenčne. Tako se vsebine prilagajajo mednarodnim spoznavnim kriterijem merskih instrumentov znanja. Ni jasno, ali je to pravično, ker naravoslovne, družboslovne in humanistične vsebine niso v enaki meri internacionalne. Trpi znanje o nacionalni oz. lokalni kulturi. Po drugi strani pa gospodarsko manj razvite države ne postajajo zaradi tega bolj razvite, saj merjenje osnovno- in srednješolskega znanja ne vpliva na zmanjševanje rasti ekonomske neenakosti v svetu.

Globalizacijo edukacije Klemenčičeva obravnava na ravni svetovnih procesov, institucij, prakse in politike. V zadnjem času določajo značaj, vlogo in cilje edukacije takšne ustanove, ki nimajo primarno nič bistvenega opraviti s proizvodnjo znanja v znanostih in s pedagoškimi koncepti v šolah. npr. Svetovna banka, EU, OECD. Prav tako nista več pomembna znanje in izobraženost učenca, ampak so ključna njegova uporabna, kompetentna znanja. Kompetence lahko razumemo kot veščine, ki so tržno blago, ki služijo menjalni vrednosti.

Na nov odnos do znanja vplivajo značilnosti globalizacije, kot so zgoščevanje, občutek medsebojne povezanosti, soodvisnosti in sodelovalnosti, deteritorializacije, marketizacije, militarizacije, onesnaževanje in ekološko varovanje okolja, rast ekonomske neenakosti itd. Ni slabo, da se znanje internacionalizira in univerzalizira, slabo pa je, da se ga kar najbolj uniformira. V tej zvezi se avtorica dotakne konceptov družbe znanja in vseživljenjskega učenja. Ne zanimajo je različna področja znanja predvsem v epistemološkem smislu, temveč na ravni vplivov mednarodnih raziskav znanja, ki so učinkovit sistem za poenotenje (in celo homogeniziranje) na procesnem nivoju edukacijskih vsebin, ker ne omogočajo le primerljivosti rezultatov znanja med različnimi državami, ampak t. i. globalizacijo znanja v smislu širjenja pomena objektivnega znanstvenega znanja na vsa družbena področja. Za glokalizacijo v smislu gesla »misli globalno, deluj lokalno« se je treba še nadalje zavzemati, ker v stihijski oz. divji globalizaciji lokalna kultura in znanja postajajo čedalje manj vredna glede na globalne tendence. Vloga lokalnega znanja se zmanjšuje zaradi vpliva zunanjih imperialnih ekonomskih in kulturnih vzorcev uporabne relevantnosti za razviti svet, kar je nevarno za manj razvite nacije/države. Rezultati znanja učencev se merijo na nacionalni in internacionalni ravni. Slednje

meritve so pomembnejše. So medijsko in politično odmevnejše ter imajo neposredni vpliv na presojo in odločanje o kakovosti edukacije. To pomeni, da globalizacija poteka preveč od zgoraj navzdol, prek multinacionalk in suprapolitik, ter premalo od spodaj navzgor, z vplivom regij in lokalnih skupnosti.

Klemenčičeva je v knjigi opredelila demografski, družbeni in ekonomski kontekst edukacije, naložbe finančnih in človeških virov v izobraževanje, dostop do izobraževanja, udeležbo in napredovanje, učno okolje in organizacijo šol. Opozorila je, da postajajo pomembnejši kazalniki rezultatov edukacije na ravni posameznika, družbe in trga dela. Ne gre več za kvantifikacijo različnih dejavnikov, ampak za zagotavljanje čim višjih kvantitativnih dosežkov učencev. Po takšni učinkovitosti šol se presoja kakovost učnega procesa in sistema.

Slovenija je že več let kontinuirano vključena v mednarodne raziskave, kot so *PISA*, *TIMSS*, *COMPED/SITES/ICILS*, *PIRLS*, *TALIS* in *CIVED/ICCS*. Klemenčičeva je izpostavila nekatere politične odločitve slovenske vlade pri spoznanju uvrstitve naših učencev na mednarodni lestvici. Edukacija je postala komparativno kompetitivno področje kompetentnega znanja. Slovenija si je postavila za cilj doseganje mednarodno primerljivih standardov znanja razvitih držav (*Bela knjiga*, 1995, 2011). Zadnja *Bela knjiga* postavlja kot cilj uvrstitev naših učencev med prvo tretjino tekmujočih držav. Očitno je, da so azijski tigri in skandinavske države pri različnih uvrstitvah še vedno pred nami. Obstajajo tudi različne interpretacije kvalitativnega in ne le kvantitativnega pomena uvrstitev. Avtorica je opisala tudi prednosti in omejitve primerjanja na osnovi povezanosti nacionalnega in mednarodnega preverjanja znanja, primerjanja kot rangiranja, primerjanja kot spreminjanja kurikula in strukture znanja. Glede na dosedanje enostranske učinke globalizacije znanja in usmerjanja izobraževalnih politik v posameznih državah oz. paničnega medijskega reagiranja ob vsakokratnem morebitnem padcu uspešnosti »naših učencev« na mednarodni lestvici se vedno bolj izostruje potreba po demokratičnem in strokovnem dogovarjanju vseh držav udeleženk za čim bolj kompleksne kriterije merjenja znanja, ki bi upoštevali nacionalne in lokalne prednosti ter večje možnosti izboljševanja oz. odpravljanja pomanjkljivosti. S tem bi zmanjšali neoinstitucionalizem, ki se pojavlja v globalizirani izobraževalni sferi. Vprašajmo se še, čemu spremenljivi vzorci globalizacije (uporabnega?) znanja in še posebej edukacije služijo, če na povečevanje nezaposlenosti mladine v državah EU vplivajo drugi demokratično nekontrolirani vzorci.

Knjiga je namenjena učiteljem, ki vključujejo globalne vsebine v predmetno poučevanje, odločilnim dejavnikom, ki določajo politiko izo-

braževanja, in drugim, ki jih zanimajo kompleksni vplivi globalizacije na učni proces in šolski sistem. Potrebe po tovrstnih informacijah se v svetu in pri nas povečujejo.

Bogomir Novak

Matej Avbelj (ur.), *Izzivi moderne države*, Brdo pri Kranju, Fakulteta za državne in evropske študije, 2012.

Fakulteta za državne in evropske študije je k sodelovanju pritegnila strokovnjake z različnih znanstvenih področij, in sicer z namenom, da predstavijo svoje poglede na preteklost, sedanjost in prihodnost (slovenske) moderne države. To so: *Matej Avbelj, Damir Črnčec, Jernej Letnar Černič, Peter Jambrek, Dimitrij Rupel, Vojko Strahovnik, Jan Zobec* in *Bojan Žalec*.

Pozitivnopravni del presojane monografije vsebuje pet poglavij. V poglavju *Ustavnost in suverenost v razmerju do zunarije oblasti – Slovenija v Jugoslaviji, v Natu in EU*: razpravljajo Peter Jambrek, Dimitrij Rupel in Matej Avbelj o nastajanju in nastanku slovenske države ter o preobrazbi slovenske suverenosti, do katere je prišlo v zgodovinskem času, v katerem je naša država hitro napredovala iz zvezne enote v polnopravno članico Nata in Evropske unije, ki smo ji eno leto tudi predsedovali. *Damir Črnčec* je prispeval analizo geopolitičnih in geostrateških izzivov ter priložnosti Slovenije v geostrateškem okolju 21. stoletju.

Mednje na ustavni ravni na prvo mesto sodijo človekove pravice. V poglavju *Izvrševanje sodb evropskega sodišča za človekove pravice* dokazuje *Letnar Černič*, da se pri nas še vedno dogaja, da posamezniki kljub potrditvi njihovih pravic s strani najvišjih evropskih sodnih instanc ostanejo brez njih.

O tem, kako teoretično in sodno prepričljivo pristopiti k razreševanju konfliktov temeljnih ustavnih pravic, piše ustavni sodnik *Jan Zobec* v poglavju *Praktična konkordanca v ustavno sodni presoji*. Naša pravna država ni v krizi zato, ker bi sodniki sodili ne le racionalno, ampak tudi iracionalno, kar je človeško razumljivo. Ni pa sprejemljivo, da se sodni procesi vlečejo nerazumno dolgo. Zato se *Zobec* zavzema za razumni nadzor nad vstopanjem nerazumnega v sodno odločanje: »Gotovo so pri iskanju prave rešitve dobrodošle inspiracija, intuicija, modrost, občutek za pravičnost. Vendar samo, če so te komponente odločanja dekodirane v razumno argumentacijo.« (Ibid.: 101.)

Drugi del predstavljene monografije je namenjen etičnim vprašanjem filozofije prava. Sestavljajo ga tri poglavja. *Vojko Strahovnik* razčlenjuje vprašanja krivde, sprave in sramu pri nas v poglavju *Krivda, sram in*